

літацію та інтеграцію випускників у суспільне життя, стимулювання розвитку творчого потенціалу та професіоналізму педагогічного колективу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про освіту» від 23 травня 1991 р.
2. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р.
3. Постанова КМУ «Про державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») від 3 листопада 1993 р.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.
5. Впровадження проектних технологій в навчально-виховний процес реабілітаційного закладу. – Кам'янець-Подільський, 2007.
6. Книга керівника навчального закладу: Довідково-методичне видання/ Упоряд. В.В.Скиба, Б.М. Терещук. – Харків: Торсінг плюс, 2006. – 768 с.

Theoretical and practical aspects of management of innovative activity of comprehensive school for children with special needs on the basis of projected technologies are considered in the article.

Key words: pedagogical innovation, innovations, innovative management, project method.

Отримано: 8.05.2009

УДК 159.922.6 – 056.3:616.89 – 008.454 (043.3)

Н.І.Бігун

Психологічні умови виникнення та розвитку депресивних розладів у підлітків

Стаття присвячена проблемі депресивних розладів у школярів підліткового віку. Автор досліджує психологічні умови розвитку депресивних розладів у підлітків. Стаття підготовлена за матеріалами дисертаційного дослідження.

Ключові слова: депресія, депресивний розлад, підліток, підлітковий вік, особистість, особистісний розвиток, особистісна компетентність, особистісний підхід, психологічні умови.

Стаття посвящена проблемі депресивних расстройств у школьників подросткового возраста. Автор исследует психологические условия развития депресивных расстройств у подростков. Статья подготовлена по материалам диссертационного исследования.

Ключевые слова: депрессия, депрессивное расстройство, подросток, подростковый возраст, личность, личностное развитие, личностная компетентность, личностный подход, психологические условия.

Обґрунтування актуальності дослідження проблеми депресивних розладів у підлітків вимагає врахування її вікового аспекту, зокрема, аналізу негативних наслідків виникнення і розгортання депресії саме в підлітковий період, коли відбуваються кардинальні зміни у структурі особистості молодої людини. Особистісна незрілість підлітків зумовлює їх незахищеність перед деструктивним впливом депресії, провокуючи небезпеку депресивної деформації процесів розвитку самосвідомості, формування особистісних новоутворень, соціальної адаптації та інтеграції. Крім того, на тлі розгортання підліткових депресивних розладів зростає ризик формування преморбідних рис особистості як однієї з психологічних умов виникнення дистимій і хронічних депресій у юнацькому та зрілому віці.

Дослідження депресій у дітей та підлітків почали проводитись приблизно з першої половини XX століття (Дж. Боулбі [13], Я.П. Гіріч [2], Р. Спітц [16] та ін.). Проблема підліткових депресивних розладів залишається предметом досліджень сучасних науковців (Ю.Ф. Антропов [1], Ф. Браун [12], В.М. Козідубова [3], Г.Ф. Колотілін [4], В.Н. Мамцева [6] та ін.). Проте варто зазначити, що наукові дослідження підліткових депресій здійснюються переважно в рамках медико-психіатричного та психотерапевтичного підходів. Недостатня розробленість проблеми у сфері психологічної науки та практики зумовлює неповноту врахування специфіки підліткових депресій, зокрема значення у їх генезі таких фундаментальних психологічних умов, як домінування у структурі розвитку підлітка особистісного розвитку, кризовість особистісного розвитку індивіда у підлітковому віці; у виявленні депресивних розладів недостатньо використовується особистісна симптоматика; обмежений арсенал спеціальних програм та методів надання допомоги підліткам з депресивними розладами,

доступних для використання психологами закладів освіти.

Отже, у контексті аналізу проблеми підліткових депресій постає необхідність дослідження психологічних умов особистісного розвитку підлітків з депресивними розладами, зокрема, виявлення депресогенних внутрішньо-особистісних і зовнішньо-особистісних умов розгортання депресії, а також моделювання психологічних умов корекції та оптимізації особистісного розвитку підлітків як засобу її профілактики й подолання.

Упродовж тривалого періоду вивчення депресивних розладів науковцями запропоновано велику кількість гіпотез і теорій, покликаних пояснити причини виникнення депресій. Вони представляють переважно два підходи до вивчення депресивних розладів: біолого-психіатричний та психолого-соціологічний. Представники першого напрямку (Дж. Девіс [14], М. Ейсберг [10], П. Сорен [16] та ін.) наголошують на ролі біологічних чинників виникнення депресивних розладів, прихильники другого (А. Бек [11], А. Елліс [9], З. Фрейд [15], К. Хорні [8] та ін.) обґрунтовують ідеї глибинно-психологічної та соціокультурної їх природи.

Визнаною є концептуальна позиція, відповідно до якої біологічні, психологічні та соціальні чинники взаємодіють і справляють комплексний вплив на людину (біопсихосоціальний підхід Дж. Ейнджела [7], інтегративний підхід Д. Хелла [7]). Вважається, що первинними є біологічні чинники (спадкова схильність до депресії, фізіологічні та гормональні зміни в організмі, тривалі та тяжкі соматичні захворювання тощо), на основі їх формуються психологічні (страх втрати, психологічна залежність від батьків, невпевненість у собі, нарцисична вразливість, психологічна виснаженість та спустошеність тощо), а соціальні (деформації виховного впливу, сімейні розлади, смерть близьких людей, конфліктні стосунки з ровесниками, політична та соціально-економічна нестабільність у країні) виконують роль стимулів, що актуалізують дію біологічних та психологічних причин депресії.

Першою у світовій науці моделлю психологічних умов розвитку депресивного розладу стала теоретична інтерпретація феномена меланхолії античними лікарями Гіппократом та Галеном, що узагальнювала тогочасні наукові уявлення про

загадкове душевне страждання, основу якого складали глибокі тривалі переживання страху і печалі. Загальною психологічною умовою виникнення цього страждання давні мислителі вважали сукупність специфічних особистісних властивостей, що формуються на базі меланхолічного темпераменту, чинником розвитку якого виступає домінування в організмі людини “чорної жовчі”. Визначальною у структурі особистісних властивостей є схильність до печалі. Меланхолік уразливий, йому здається, що ним принизливо нехтують. Його бажання супроводжуються сумними переживаннями, його душевні страждання здаються йому нестерпними і безутішними. Двотисячолітня інтерпретація виявилася напрочуд продуктивною. Вона не тільки заклала основи моделювання як способу вирішення наукових та практичних проблем у сфері проблематики депресивних розладів, але й запропонувала розв’язання, потенціал ефективності яких використовується і визнається перспективним сучасними фахівцями.

Значним внеском у розвиток особистісного підходу до дослідження феномена депресії стали роботи видатного датського мислителя С. К’єркегора [5]. У філософсько-психологічному трактаті «Хвороба до смерті» С. К’єркегор використовує з метою глибинного аналізу психологічної природи людини дослідницьку модель взаємозв’язку особистісного розвитку індивіда та виникнення хворобливих, деструктивних психологічних розладів. Таке моделювання здійснюється шляхом структурно-функціонального аналізу взаємозв’язку «Я» людини та стану відчаю (сучасною наукою відчай розглядається як один з найбільш інформативних особистісних симптомів депресії).

Як основний інструмент моделювання С. К’єркегор [5] використовує категорію ставлення, за допомогою якого він визначає і феномен «Я», і феномен відчаю. «Я», за його визначенням, – це «повернення» ставлення до самого себе. «Я» виникає і розвивається у складній взаємодії між елементами дихотомій безкінечного і кінечного, тимчасового і вічного, свободи і необхідності. Синтез цих позицій продукує систему суб’єктивних відношень, що виробляє ставлення до себе як до окремого самодостатнього феномена. Та обставина, що «Я» людини як особливий вид відношення зароджується у системі дихотомічних відношень безкінечного і кінечного, тимчасового

і вічного, свободи і необхідності та інших відношень, визначає природу «Я», фундаментальною характеристикою якої є відповідальність. Це обумовлюється тим, що з того моменту, як «Я» набуває властивостей самодостатнього феномена, тобто автономної системи, вона повинна сама себе спрямовувати, здійснюючи саморегуляцію.

С. К'єркегор [5] дає глибоку і всебічну характеристику феномена відчаю. Функціональним механізмом виникнення відчаю є внутрішня невідповідність у синтезі, що феноменологічно виявляється у недостатній або надмірній відповідальності при розв'язанні дихотомії існування, фіксованості на одному з їх компонентів. Психологічні умови формування «Я», основними серед яких є сукупність самовпливів та впливів інших, визначають два основних види відчаю: небажання бути самим собою, бажання позбавитись свого «Я» і відчайдушне прагнення бути самим собою. Але ці два види відчаю не існують окремо, вони взаємозалежні, оскільки визначаються двохосовною природою «Я». «Я» не здатне розв'язати дихотомії та досягти рівноваги і спокою через ставлення до себе самого, власними силами, воно може це зробити лише через ставлення до того, хто обумовив виникнення «Я» як сукупності відношення.

Вчений наголошує на практичному значенні цієї тези як складової моделі: прагнення індивіда, що переживає відчай, всіма силами подолати його тільки через самого себе призводить до того, що він не може вийти з відчаю і все глибше занурюється у нього. Подолання відчаю – діалектичний процес, що полягає у розвитку «Я» через систему складних трансформацій, у яких прагнення бути собою передбачає вихід за межі «Я» і долучення до потенціалу сил, що створили його як сукупність відношень. Це стає можливим за умови досягнення відповідного рівня особистісного розвитку людини, основними критеріями диференціації якого виступають зміст екзистенціальної тривожності, страху того, що людина сприймає як жахливе, і зміст її особистісної компетентності, що виявляється, зокрема, у зорієнтованості стосовно того найжахливішого (смертельна хвороба та ін.), чого людина боїться. Для християнина, що у типології С. К'єркегора [5] репрезентує людину з найвищим рівнем особистісного розвитку, навіть смерть не є смертельною хворобою, а тим більше все, що випливає з тимчасових страждань, до яких віднесено біль, тілесну хворобу, бідність,

горе, ворожість, душевні муки і т. п. Для природної чи безпосередньої людини, тобто індивіда з найнижчим рівнем особистісного розвитку (без розвиненої рефлексії самосвідомості) такі події мають високу особистісну значущість, можуть скласти предмет страждань і стати причиною «смертельної хвороби», відчаю.

Психологічна різниця між цими двома особистісними типами подібна до різниці між дитиною і дорослим: те, через що тривожиться дитина, для дорослого не має важливого особистісного значення. Недолік дитинства, на думку С. К'єркегора [5], полягає в особистісній некомпетентності відносно того, чого слід боятися, а чого не варто. Особливості сприйняття деструктивних впливів є, за його влучним визначенням, важливим показником особистісного розвитку індивіда і симптомом відсутності чи наявності такої форми депресивного розладу, як відчай.

Із зазначених позицій психологічно окреслюється період особистісного розвитку, що розташований у континуумі між дитинством і дорослістю, тобто період перехідності, підлітковий період. Зміст цього періоду складає входження у проблематику дихотомій дорослого життя. Але це можливо лише за умови усунення дитячої особистісної некомпетентності, зокрема щодо змісту стурбованості дорослого з високим рівнем особистісного розвитку, оскільки «стурбованість, за визначенням С. К'єркегора, – це істинне ставлення до життя, до нашої особистісної реальності» [5, с. 251].

Підліток, отже, для того, щоб стати дорослим, особистісно зрілим індивідом, повинен здійснити перехід до «істинного» ставлення до життя і до своєї особистісної реальності, стрижнем якої є його «Я». У проекції на проблему екзистенціальної стурбованості (страху, тривожності) це означає необхідність розв'язання проблеми толерантності «Я» до деструктивних впливів, що виступають, як зазначається переважною більшістю дослідників, основним зовнішнім чинником виникнення депресивних розладів. Деструктивні впливи – лакмусовий папір «Я», рівня його розвитку, адаптивних якостей.

Концептуальною основою моделі С. К'єркегора є ідея особистісного розвитку індивіда, його «Я» як безперервного процесу, мета якого полягає у тому, щоб стати собою самим. «У кожному мить свого існування, – зазначає він, – Я перебуває у

становленні, бо Я у своєму реальному потенціалі реально не існує, – воно є лише щось, що повинно стати. Отже, якщо йому не вдається стати собою, то це Я не є собою, але не бути самим собою – це відчай” [5, с. 268].

Традиція вивчення взаємозв’язку особистісних властивостей і депресивних розладів отримала подальший розвиток у сучасних дослідженнях. Модель структури преморбідної особистості індивіда, що страждає від депресії, запропонував за результатами своїх досліджень Х. Телленбах [17]. Він виділив та описав характерологічні особливості, які спостерігаються у людей, схильних до депресивних розладів: тривожність, впорядкованість, виражене почуття відповідальності, різноманітні нав’язливості, підвищена самокритичність, добросовісність, відповідальність, скромність, прагнення тісних міжособистісних стосунків симбіотичного характеру.

Серед виявлених у дослідженнях особистісних детермінант депресивних розладів найбільш вагомими є такі психологічні умови: особистісні конфлікти (З. Фрейд [15], К. Хорні [8]), специфічні особистісні властивості (сенситивність, лабільність емоцій, підвищена тривожність, занижена самооцінка, невпевненість у собі, сором’язливість, чутливість до думок та оцінних суджень оточуючих, соціально-психологічна залежність, астеничність та ін.), депресогенні особистісні властивості батьків (слабкість особистості, ригідність особистості, закритість особистості, конфліктність особистості); психологічні умови жорсткого сімейного виховання з пригніченням «Я» дитини.

Аналіз результатів дослідження депресивних розладів свідчить про те, що незалежно від особливостей їх виникнення і перебігу, сферою, яка при цьому неминуче зазнає ураження, є особистість, зокрема система особистісної саморегуляції. Питома вага особистісних чинників у депресогенезі є такою значною, що визначення депресії як особистісного розладу не виглядає перебільшенням.

На нашу думку, депресія – це обумовлена тенденціями деперсоналізації (розладів «Я», функцій особистісної саморегуляції) втрата життєвої продуктивності, що викликає розгортання внутрішніх і зовнішніх деструктивних процесів у життєдіяльності індивіда, а також пов’язаних з ними душевних страждань та інволюцій.

На основі теоретико-методологічного аналізу наукових досліджень проблеми підліткових депресій ми розробили модель психологічних умов особистісного розвитку підлітків, що страждають від депресивних розладів. Дана модель репрезентує структуру макро- і мікрорівнів психологічних умов, які стосовно ядра депресії можуть інтерпретуватися як зовнішньо-особистісні і внутрішньо-особистісні умови. До макрорівня депресогенних психологічних умов особистісного розвитку індивіда у підлітковому віці належать: наявність підліткової дихотомії (дихотомія «дитинство-дорослість»), ситуації особистісного вибору зовнішньої і внутрішньої орієнтації відношення відповідності; природна органічна схильність і готовність до сенситивного сприйняття та здійснення впливів, що є продуктом особливостей організації вищої нервової діяльності і темпераменту; дизбаланс конструктивної та деструктивної спрямованості з домінуванням останньої у системі особистісної саморегуляції; психологічні умови кризових життєвих ситуацій як наслідок дії сукупності деструктивних впливів і їх тривалої присутності у формі потенційних загроз.

Відсутність самодостатності або низький її рівень утворює ядро мікрорівня депресогенних психологічних умов, основними серед яких є: деформації і дизбаланс системи особистісної саморегуляції – знижена або блокована продуктивність функції ставлення до себе, самозахисту, самовираження, самоуправління, самореалізації (занижена самооцінка, нонвалідні тенденції у ставленні до себе; дизбаланс функцій самозахисту і самовираження); деформації підсистеми особистісної значущості і особистісної сенситивності – продукування гіпертрофованих образів впливу та їх особистісної значущості, протекційні очікування щодо деструктивних впливів; трансформації особистісного значення впливу у деструктивне, суб'єктивне продукування віртуального депресивного середовища; низька «Я»-толерантність до деструктивних впливів як інтегральне вираження внутрішньо-особистісних передумов та умов розвитку депресивних розладів.

Схематично модель психологічних умов розвитку депресивних розладів у підлітків представлена на рисунку 1.

Підлітковий вік відзначається сукупністю особливих психологічних умов особистісного розвитку індивіда, основу

якої складає психологічна умова дихотомії «дитинство-дорослість». У нашому розумінні дихотомія «дитинство-дорослість» – фундаментальна характеристика феноменології найбільш масштабної і визначної у рамках онтогенезу трансформації – переходу від однієї моделі існування до принципово іншої. Такий перехід постає перед індивідом у його свідомості як завдання, як імператив, як необхідність розв’язання дихотомії. Це спонукає підлітка до зміни моделі дитячого існування, що вибудовується за принципом протекції на модель дорослого існування, базовим принципом якої є принцип самодостатності. Розв’язання цих проблем потребує розвиненої системи особистісної саморегуляції, таких базових її функцій, як функції ставлення до себе, самозахисту, самовираження, самоуправління, самореалізації.

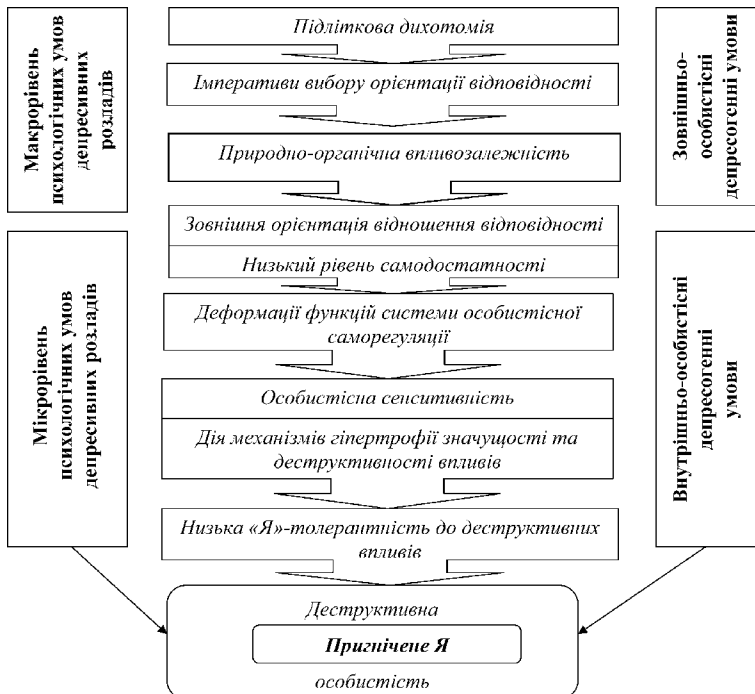

Рисунок 1. Модель психологічних умов розвитку депресивних розладів у підлітків

Розвиток системи особистісної саморегуляції вимагає на наступному етапі вироблення механізмів сприйняття та здійснення

впливу. Вплив – чинник дестабілізації і порушення балансу, яку покликана «нейтралізувати» система особистісної саморегуляції, використовуючи з цією метою відповідні внутрішньо-особистісні механізми і засоби. Одним із таких механізмів є механізм «Я»-толерантності до впливів. «Я»-толерантність – механізм особистісної саморегуляції, функціональне призначення якого полягає у збереженні особистісної функціональної рівноваги, цілісності та самодостатності у ситуації впливів, в тому числі деструктивних. Існує висока і низька «Я»-толерантність до впливу. Висока «Я»-толерантність характеризується високими показниками здатності системи особистісної саморегуляції до збереження рівноваги і продуктивного функціонування у процесі взаємодії з впливами. Низькій «Я»-толерантності властива тенденція до легкої втрати рівноваги і функціональної стабільності.

«Я»-толерантність як механізм системи особистісної саморегуляції складається з функціональних підсистем особистісної значущості і особистісної сенситивності. Ці дві підсистеми перебувають у зв'язках взаємодії та взаємобумовлення. Особистісна значущість впливу і його чинника закономірно формує стан особистісної сенситивності, що стає джерелом виникнення сукупності психологічних умов розвитку низької «Я»-толерантності відповідної змістової спрямованості, яка неминуче опиняється у контексті змістового поля внутрішньої або зовнішньої орієнтації відношення відповідності. Між підсистемами особистісної значущості та особистісної сенситивності має місце закономірний зв'язок за параметром ступеня вираженості: чим більша особистісна значущість чинника або впливу, тим вищий рівень особистісної сенситивності; чим вищий рівень особистісної сенситивності, тим нижчою виявляється «Я»-толерантність до чинника і впливу.

Підсистема особистісної значущості виконує у структурі «Я»-толерантності, як впливає з аналізу моделі, функцію диференціюючого регулятора, що вирізняє і оцінює, передовсім, емпіричні ознаки деструктивності – конструктивності впливу. Компонент особистісності у цьому механізмі присутній як принципова психологічна умова, сутність якої найбільш точно віддзеркалює формула «надавати особистісної значущості». Надаючи особистісної значущості чомусь, індивід, свідомо чи несвідомо продукує у структурі свого «Я» тенденцію особистісної сенситивності, що виявляється у підвищеній залежності від

впливу і змінах у системі ставлення, викликаних його дією. Змін зазнає, зазвичай, передовсім така функція особистісної саморегуляції, як ставлення до себе.

Такі зміни відбуваються і у випадку дії конструктивних впливів, і у випадку дії деструктивних впливів. Але більш яскраво і наочно взаємозв'язок особистісної сенситивності і ставлення до себе ілюструють ситуації дії деструктивних впливів. У особистісно сенситивних підлітків деструктивний вплив викликає дестабілізацію деструктивного характеру у системі особистісної саморегуляції, внаслідок якої ураженою виявляється у першу чергу функція ставлення до себе: з'являється тенденція негативної оцінки себе і переживань своєї життєвої непродуктивності у тому чи іншому відношенні та аспекті.

У виникненні депресивних розладів психологічні умови, що пов'язані з особливостями механізму «Я»-толерантності, мають вирішальне значення, бо саме характеристики «Я»-толерантності індивіда визначають зміст його вразливості, тривожності, тобто того, чого він боїться і що примушує знижувати рівень позитивного ставлення до себе, оплачуючи цю самодевальвацію депресивними стражданнями тощо. Комплекс психологічних умов «висока особистісна значущість впливу – висока особистісна сенситивність – низька «Я»-толерантність» закономірно функціонально актуалізується у ситуації виникнення деструктивного впливу, і у випадку його сприйняття, і у випадку його здійснення.

Депресивні розлади зароджуються і розгортаються у структурі особистості впливозалежних підлітків, тобто підлітків з низькою «Я»-толерантністю до впливів як особистісною властивістю гіпертрофії деструктивного значення впливу. Поняття низької «Я»-толерантності асоціюється, як правило, із слабкою здатністю до самозахисту. Однак не менш важливою її складовою є схильність підлітка до гіпертрофії деструктивного значення впливів як ефектів функціонування зовнішньої орієнтації відношення відповідності. Ця психологічна умова функціонально виявляє себе у тому, що підліток, у якого вона сформована, схильний до надання негативного, руйнівного, а значить загрозливого значення будь-якій життєвій ситуації, проблемі, впливові. Фіксованість на негативі є ознакою сформованості всього того комплексу властивостей, орієнтацій і механізмів, який прийнято називати

депресивною особистістю, що визначає спосіб ставлення до впливу в ситуаціях його сприйняття і здійснення.

Психологічна умова такої фіксованості є базовою психологічною умовою депресогенезу, виникнення і розгортання депресивних розладів. Це пояснюється тим, що внаслідок дії зазначених механізмів відбувається накопичення потенціалу деструктивного сприйняття, свідомості і поведінки із спрямованістю на себе. На цій основі виникає, розвивається і сформовується увесь той комплекс внутрішньо-особистісних умов і механізмів, дія яких призводить до зниження або й блокування життєвої продуктивності підлітка. Саме тому головною психологічною умовою подолання депресивних розладів в осіб підліткового віку є їх особистісний розвиток, кінцева мета якого полягає у демонтажі механізмів продукування деструктивних впливів і разом з ними психологічних умов виникнення депресивних розладів.

Розроблена на основі теоретичного узагальнення модель психологічних умов розвитку депресії у підлітків забезпечує обґрунтування висновку про те, що підходом, адекватним проблеми розв'язання підліткових депресивних розладів, є особистісний підхід, основу якого складає науково-методична інтерпретація особистісного розвитку як визначального конструкта системи психологічних умов виникнення депресивних розладів, моделей їх діагностики та подолання, що створює можливості розвитку у підлітків здатності до продуктивної особистісної саморегуляції та довільного вибору конструктивних шляхів самореалізації.

Список використаних джерел

1. Антропов Ю.Ф. Невротическая депрессия у детей и подростков / Ю.Ф. Антропов. – М.: Медпрактика, 2001. – 152 с.
2. Гирич Я.П. Об особенностях синдрома психогенной депрессии у детей / Я.П. Гирич // Журн. невропатологии и психиатрии им. С.С.Корсакова. – 1970. – №10. – С.1548 – 1551.
3. Козидубова В.М. Депрессии у подростков (клиника, патопсихологические особенности, вопросы патогенеза): Автореф. дис. ... докт. мед. наук. – М., 1992. – 50 с.
4. Колотилин Г.Ф. Депрессивные состояния у подростков // 3-я Всероссийская конференция по неврологии и психиатрии детского возраста. – М., 1971. – С.155 – 157.

5. Кьеркегор С. Страх и трепет / С. Кьеркегор; пер. с дат. – М.: Республика, 1993. – 383 с.
6. Мамцева В.Н. Депрессивный невроз в детском возрасте. – М.: Медицина, 1982. – 16 с.
7. Хелл Д. Ландшафт депрессии / Д. Хелл; пер. с нем. И.Я. Сапожниковой. – М.: Алетейя, 1999. – 280 с.
8. Хорни К. Наши внутренние конфликты. Конструктивная теория невроза / К. Хорни. – СПб.: Лань, 1997. – 240 с.
9. Эллис А. Психотренинг по методу Альберта Эллиса / А. Эллис. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 288 с.
10. Asberg M., Thoren P., Traskman L. Serotonin depression – a biochemical subgroup within the affective disorders? // Science. – 1976, 191. – P. 478 – 480.
11. Beck A.T. Depressive neurosis // Amer. hanbd. hpsychiatry. – New York, 1974, Vol. 3. – P. 61 – 90.
12. Brown F. Depression in Childhood Bereavement // J / of Mental Science. – 1961. Vol. 107. – P. 754 – 777.
13. Bowlby J. Childhood Mourning and Its Implications for Psychiatry // Am. J. of Psychiat. – 1961, Vol. 118, № 6. – P. 481 – 498.
14. Davis J. Theories of biological etiology of affective disorders // International Review of Neurobiology. – 1970, 12. – P. 145 – 175.
15. Freud S. Mourning and melancholia. – In W. Gaylin (Ed.). The meaning of despair. – New York: Science House, 1968 – P. 50 – 69.
16. Spitz R.A. Hospitalism: An inquiry into the genesis of psychiatric conditions in early childhood // Psychoanalytic Study of the Child. – 1945, 1. – P. 53 – 74.
17. Tellenbach H. Melancholie. – Berlin:Heidelberg; New York: Springer, 1976.

The article is devoted the problem of the depressed disorders for the schoolboys of teens. The author examines psychological conditions of development of adolescent's depression disorder. The article is prepared on materials of dissertation research.

Key words: depression, depression disorder, adolescence, personality, personality development, psychological conditions.

Отримано: 04.06.2009